СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

KreativEU
Knowledge & Creativity European University

Международна научно-практическа конференция

90 години дарителство, знание, иновации и устойчиво развитие в СА „Д. А. Ценов" – Свищов

Том I

5-7 ноември 2026 г.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

90 ГОДИНИ ДАРИТЕЛСТВО, ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СА „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

Свищов, 5-7 ноември 2026 г.

Посветена на 90 години от създаването на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ I

Международната научно-практическа конференция е организирана при изпълнение на Административен договор № КП-06-МНФ/23 от 18.08.2026 г. (BNSF-1.010-0023-C01) на Фонд „Научни изследвания“ при МОН по Процедура за подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2026

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Марин Маринов
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – председател
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Любчо Варамезов
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Драгомир Илиев
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Сергей Найденов
Доц. д-р Катя Личева
Проф. д-р Пенка Шишманова
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Михаил Чиприянов
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Теодора Филипова
Ст. преп. Елка Узунова
Ст. преп. д-р Радослав Николов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Здравко Любенов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Красимира Славева
Гл. ас. д-р Асен Божиков
Ст. преп. д-р Венцислав Диков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Атанас Атанасов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Красимир Шишманов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Танер Исмаилов
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Валентин Милинов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Зорница Петкова

Публикуваните материали са рецензирани по метода на двойно сляпо рецензиране. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете. Фонд „Научни изследвания“ не носи отговорност за съдържанието на докладите, представени на научния форум, както и за съдържанието на рекламните и други материали за него.

ISBN 978-954-23-2686-1 (print)
ISBN 978-954-23-2687-8 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

90 YEARS OF CHARITY, KNOWLEDGE, INNOVATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

Svishtov, 5th - 7th November 2026

Dedicated to the 90th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME I

The International Scientific and Practical Conference was organized in the implementation of Administrative Contract № КП-06-МНФ/23 of August 18, 2026 (BNSF-1.010-0023-C01), awarded by the Bulgarian National Science Fund at the Ministry of Education and Science under the Procedure for Support of International Scientific Forums Held in the Republic of Bulgaria

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2026

PROGRAM COMMITTEE
Assoc. Prof. Marin Marinov, PhD
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Prof. Bozhidar Bozhinov, PhD
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD
Assoc. Prof. Margarita Shopova, PhD
Assoc. Prof. Vanya Grigorova, PhD
Assoc. Prof. Rumen Jerusalemov, PhD
Assoc. Prof. Plamen Yordanov, PhD
Assoc. Prof. Dragomir Iliev, PhD
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Assoc. Prof. Katya Licheva, PhD
Prof. Penka Shishmanova, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Plamen Petkov, PhD
Assoc. Prof. Pepa Stoykova, PhD
Assoc. Prof. Mihail Chipriyanov, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Teodora Filipova, PhD
Senior Lecturer Elka Uzunova
Senior Lecturer Radoslav Nikolov, PhD

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov. PhD, Chairman
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Prof. Atanas Atanasov, PhD
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Ch. Assist. Prof. Asen Bozhikov, PhD
Sen. Lect. Ventsislav Dikov

EDITORIAL BOARD
Prof. Atanas Atanasov, PhD – Chair
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Assoc. Prof. Taner Ismailov, PhD
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, PhD
Assoc. Prof. Galya Ivanova-Kuzmanova, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Hristo Sirashki, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Valentin Milinov, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Ventsislav Vasilev, PhD
Assoc. Prof. Zornitsa Petkova, PhD

The published materials have been peer-reviewed using the double-blind review method. The authors are solely responsible for the content of the materials, the opinions expressed, the data used, the cited sources, and the linguistic formatting of the texts. The Bulgarian National Science Fund bears no responsibility for the content of the papers presented at the scientific forum, nor for the content of its promotional or other materials.

ISBN 978-954-23-2686-1 (print)
ISBN 978-954-23-2687-8 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ I
ПЛЕНАРНИ ДОКЛАДИ

ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СЪВРЕМЕННОТО ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ – ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Проф. д.н Божидар Божинов 9

PREPARING FUTURE PROFESSIONALS IN BUSINESS SCIENCES FOR THE AI ERA: COMPETENCIES AND CURRICULAR CHALLENGES
Prof., Célio Gonçalo Cardoso Marques, PhD, Senior Technician, MSc, Ana Catarina Gomes Almeida 27

INVESTIGATING GRANGER CAUSALITY BETWEEN GDP-RELATED INDICATORS: EVIDENCE FROM BULGARIA AND ROMANIA
Professor, Alexandru-Lucian Manole, PhD., Professor, Cristian-Marian Barbu, PhD. 43

ФИНАНСИ, ИКОНОМИКС, ЗАСТРАХОВАНЕ И ОСИГУРЯВАНЕ

АНАЛИЗ НА ЦЕНОВИЯ ТРЕНД НА БЪЛГАРСКИТЕ БОРСОВО ТЪРГУВАНИ ТУРИСТИЧЕСКИ ДРУЖЕСТВА, СЛЕД COVID И ПРИ ВОЙНАТА В УКРАЙНА
Проф. д-р Стефан Симеонов, Алексей Гудев, докторант 57

LEASING AS STRATEGIC FINANCING TOOL
Prof. Tatjana Spaseska, PhD, Emilija Gjorgjioska, Aneta Risteska-Jankuloska 64

ФИНАНСОВАТА ГРАМОТНОСТ КАТО ФАКТОР ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ЕНЕРГИЙНАТА БЕДНОСТ И ПРЕХОДА КЪМ НИСКОВЪГЛЕРОДНО ОТОПЛЕНИЕ
Доц. д-р Александрина Александрова 73

РАЗВИТИЕ И ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПАЗАРИ НА БАЛКАНИТЕ: СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ ЗА ПЕРИОДА 2015–2024 Г.
Доц. д-р Венцислав Василев 80

ФИНАНСОВ КОНТРОЛИНГ И БИЗНЕС ОРГАНИЗАЦИИТЕ
Доц. д-р Людмил Кръстев 88

ИКОНОМИЧЕСКА ПРИРОДА НА РАЗХОДИТЕ ВЪВ ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ
Доц. д-р Марин Маринов 93

ГЛОБАЛИЗАЦИЯТА И НЕЙНОТО ВЛИЯНИЕ ВЪРХУ МЕЖДУНАРОДНИТЕ ФИНАНСИ И ИНВЕСТИЦИИТЕ
Доц. д-р Наталия Силичева 102

ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕД СИСТЕМАТА ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Николай Нинов 109

ТЕНДЕНЦИИ В ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТТА НА ОСИГУРИТЕЛНИЯ СТАЖ ПРИ МАТЕРИАЛИЗИРАНЕ ПРАВОТО НА ПЕНСИЯ ЗА ОСИГУРИТЕЛЕН СТАЖ И ВЪЗРАСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, гл. ас. д-р Маргарита Николова 120

ПОЛОВО-ВЪЗРАСТОВИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ПУБЛИЧНОТО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ ПРИ СТАРОСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, гл. ас. д-р Маргарита Николова 129

ВЛИЯНИЕ НА ОСНОВНИТЕ ФАКТОРИ ВЪРХУ РЕАЛИЗИРАНИЯ ПРЕМИЕН ПРИХОД ПРИ ЗАСТРАХОВАНЕТО НА СГРАДИ И ДОМАШНО ИМУЩЕСТВО
Доц. д-р Румен Ерусалимов 139

БОНУС-МАЛУС СИСТЕМАТА ПРИ ЗАСТРАХОВКАТА „ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ НА АВТОМОБИЛИСТИТЕ“ В БЪЛГАРИЯ – ПРОБЛЕМИ И РЕШЕНИЯ
Доц. д-р Румен Ерусалимов, д-р Николай Илиев 147

ФИСКАЛНА ПОЛИТИКА И МАКРОИКОНОМИЧЕСКА СТАБИЛНОСТ В УСЛОВИЯ НА КРИЗА: ЕМПИРИЧНИ ИЗМЕРЕНИЯ ЗА БЪЛГАРИЯ (2019–2022)
Доц. д-р Танер Исмаилов, доц. д-р Махмут Кадир Ишгювен 155

ЖИЗНЕНИЯТ ЦИКЪЛ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ КАТО ФАКТОР ЗА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ НА ТЪРСЕНЕТО НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ПРОДУКТИ
Гл. ас. д-р Анелия Панева 163

ПОТЕНЦИАЛНА РОЛЯ НА ТЕЛЕМАТИЧНИТЕ СИСТЕМИ В ЗАСТРАХОВАНЕТО И ПОДОБРЯВАНЕ НА ПЪТНАТА БЕЗОПАСНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Валентина Нинова 171

СЪСТОЯНИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ ПЕНСИОННИ ФОНДОВЕ В БЪЛГАРИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ИМ ЗА ИЗПЛАЩАНЕ НА АДЕКВАТНИ ПЕНСИИ ЗА РАННО ПЕНСИОНИРАНЕ
Гл. ас. д-р Йордан Йорданов 179

РОЛЯТА НА ИНФЛАЦИЯТА ВЪРХУ ПОКУПАТЕЛНАТА СПОСОБНОСТ НА ДОМАКИНСТВАТА В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Петя Василева 188

ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПАЗАРА НА ТРУДА
Гл. ас. д-р Таня Илиева 195

ВОЛАТИЛНОСТТА КАТО АКТИВ: АНАЛИЗ НА VIX И ETF АЛТЕРНАТИВИ ЗА ИНВЕСТИТОРИТЕ
Гл. ас. д-р Цветан Павлов 201

СТАБИЛНОСТ НА БЪЛГАРСКИЯ БАНКОВ СЕКТОР В УСЛОВИЯТА НА МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ТУБОЛЕНЦИИ И ПОДГОТОВКА ЗА ЧЛЕНСТО В ЕВРОЗОНАТА
Ас. д-р Рая Драгоева 209

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА АДАПТАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ ПАЗАР НА ТРУДА КЪМ ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ: СРАВНЕНИЕ С ЕС-27
Ас. Велислава Петрова 216

ВЛИЯНИЕТО НА РЕГЛАМЕНТА MICA ВЪРХУ ФИНАНСОВАТА СТАБИЛНОСТ И РИСКОВЕТЕ НА КРИПТО ПАЗАРА В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Д-р Габриела Кръстева 224

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ И УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ОРГАНИЗАЦИОННАТА РАМКА НА ПЕНСИИТЕ ЗА ОСИГУРИТЕЛЕН СТАЖ И ВЪЗРАСТ В БЪЛГАРИЯ
Д-р Жанета Ангелова 230

ОЦЕНКА НА РИСКОВИЯ ПРОФИЛ НА ПЛАЩАНИЯТА ПО ЗАСТРАХОВКИ „ИМУЩЕСТВО“ И „КАСКО НА МПС“ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПАЗАРИ В ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА ЗА ПЕРИОДА 2015–2024 Г.
Д-р Радка Василева 238

ИСТОРИЯ НА ЕВРОТО: ВЪЗНИКВАНЕ, РАЗВИТИЕ И ЛОГИКА НА ВАЛУТНАТА КОНСТРУКЦИЯ
Докторант Атанаска Минчева 246

ДАНЪЧНИТЕ ОБЛЕКЧЕНИЯ КАТО РЕШЕНИЕ ЗА УСТОЙЧИВОТО ФИНАНСИРАНЕ НА МЛАДЕЖКИТЕ ЦЕНТРОВЕ В БЪЛГАРИЯ
Докторант Ахмед Куйтов 254

ОПТИМИЗИРАНЕ НА ПРОДАЖБИТЕ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ КОМПАНИИ В УСЛОВИЯТА НА ТУРБУЛЕНТНОСТ
Докторант Габриела Спасова 261

СРАВНИТЕЛЕН ПРЕГЛЕД НА МЕТОДИТЕ ЗА ИЗЧИСЛЯВАНЕ НА ПЕНСИЯ ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ РЕГЛАМЕНТИ И МЕЖДУНАРОДНИ ДОГОВОРИ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНАТА СИГУРНОСТ, ПО КОИТО РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ Е СТРАНА
Докторант Диляна Йорданова 269

ДЕКАРБОНИЗАЦИЯ И ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ В БЪЛГАРИЯ: ДИНАМИКА И ВЗАИМОВРЪЗКИ В КОНТЕКСТА НА ЗЕЛЕНИЯ ПРЕХОД
Докторант Иван Спасов 277

СИТУАЦИОНЕН АНАЛИЗ НА БАНКОВОТО ЖИЛИЩНО КРЕДИТИРАНЕ В БЪЛГАРИЯ – РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ
Докторант Инна Борозенкова 284

ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО НА ПАРИЧНИТЕ ПОТОЦИ И ЛИКВИДНОСТТА В ERP/BI СРЕДАТА: МЕХАНИЗМИ, ЕФЕКТИ, УСЛОВИЯ ЗА УСПЕХ
Докторант Кирил Пенев 292

КРИПТОВАЛУТИТЕ КАТО ПЛАТЕЖНО СРЕДСТВО: ИКОНОМИЧЕСКА ЛОГИКА, ОГРАНИЧЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВИ
Докторант Красимир Иванов 299

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА АНТИИНФЛАЦИОННАТА ПАРИЧНА ПОЛИТИКА НА ФЕДЕРАЛНИЯ РЕЗЕРВ И ЕЦБ (2021-2025)
Докторант Кристиян Варамезов 307

ОРГАНИЗАЦИОННО-ИКОНОМИЧЕСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ДОПЪЛНИТЕЛНОТО ДОБРОВОЛНО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ В НЯКОИ СТРАНИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Докторант Кристияна Милинова 316

РАЗВИТИЕ НА ПРЕДЯВЕНИТЕ ПРЕТЕНЦИИ КЪМ ГАРАНЦИОННИЯ ФОНД, СВЪРЗАНИ СЪС ЗАСТРАХОВКА „ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ НА АВТОМОБИЛИСТИТЕ“
Докторант Максим Колев 324

СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ НА ФАРМАЦЕВТИЧНИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ
Докторант Маргарита Кръстева 331

ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА TGARCH МОДЕЛА ЗА ОЦЕНКА НА ПАЗАРНИЯ РИСК
Докторант Петър Джелепов 337

СРАВНИТЕЛНА ОЦЕНКА НА ШЕСТТЕ НАЙ-ГОЛЕМИ ПЕТРОЛНИ КОМПАНИИ В СВЕТА ЧРЕЗ ПАЗАРНИ МУЛТИПЛИКАТОРИ P/B, P/IOS И P/E
Докторант Ралица Иванова 342

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ФИНАНСОВОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПРОЕКТИ, ПОРОДЕНИ ОТ РАЗЛИЧИЯ В ТЪЛКУВАНЕТО НА ПРОГРАМНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ
Докторант Славейко Славков 348

СУРОВИННАТА БАЗА В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ КАТО ПРЕДПОСТАВКА ЗА ИНВЕСТИЦИОННА АКТИВНОСТ В МЕСОПРЕРАБОТВАТЕЛНИЯ СЕКТОР
Докторант Юли Станков 356

ДИГИТАЛНИТЕ РАЗПЛАЩАНИЯ И УПРАВЛЕНИЕТО НА ЛИЧНИЯ БЮДЖЕТ ПРИ СТУДЕНТИТЕ
Студент Галя Тулина 363

ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПАЗАРИ ПРЕДИ И СЛЕД ЕВРОТО: СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА БАЛТИЙСКИТЕ СТРАНИ И ИЗВОДИ ЗА БЪЛГАРИЯ
Студент Ивайло Василев 369

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, ОДИТ, СТАТИСТИКА И МАТЕМАТИКА

ЗА ОСНОВОПОЛОЖНИКА НА СВИЩОВСКАТА АКАДЕМИЧНА СЧЕТОВОДНА ШКОЛА - ПРОФЕСОР ГОСПОДИН ТОШЕВ
Проф. д-р Атанас Атанасов 381

УСТОЙЧИВОСТ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ И КАЧЕСТВО НА ОТЧЕТНАТА ИНФОРМАЦИЯ
Prof. Dimitrios P. Petropoulos, PhD, доц. д-р Галина Чиприянова 386

SEMI-TENSOR PRODUCT FOR FINITE GAMES WITH DETERMINISTIC STRATEGY DYNAMICS: A TUTORIAL
Prof. Renato De Leone, PhD..... 395

ОТЧИТАНЕТО НА УСТОЙЧИВОСТТА В БАНКИТЕ В БЪЛГАРИЯ – ФАКТОР ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ТЯХНАТА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ
Доц. д-р Венцислав Вечев 404

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧНИ АСПЕКТИ НА ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ В ОТЧЕТНОСТТА
Доц. д-р Галина Чиприянова 410

ВЪРХУ НЯКОИ АСПЕКТИ ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА СИСТЕМАТА ЗА НАТРУПВАНЕ И ТРАНСФЕР НА КРЕДИТИ (ECTS) ПРИ ОБУЧЕНИЕТО ПО СЧЕТОВОДСТВО В ОКС „БАКАЛАВЪР“
Доц. д-р Галя Иванова – Кузманова..... 424

ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАГЛАСИТЕ НА СТУДЕНТИТЕ ПО СЧЕТОВОДСТВО КЪМ ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ В ОБУЧЕНИЕТО
Доц. д-р Даниела Александрова Георгиева..... 431

SUSTAINABILITY REPORTING IN THE PUBLIC SECTOR: INTERNATIONAL FRAMEWORKS, SECTOR-SPECIFIC CHARACTERISTICS AND PROSPECTS FOR BULGARIA
Доц. д-р Диана Папраданова..... 440

ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ В СИСТЕМИТЕ ЗА АВТОМАТИЗИРАН КОНТРОЛ ВЪРХУ АВТЕНТИЧНОСТТА НА ЕВРОБАНКНОТИТЕ
Доц. д-р Зорница Ганчева 448

ГОТОВИ ЛИ СМЕ ЗА ОБЪРНАТО ПРЕПОДАВАНЕ ПО СЧЕТОВОДСТВО?
Доц. д-р Ива Монева 456

СТАНДАРТИЗИРАН ПОДХОД ЗА ПРЕДСТАВЯНЕ И ОПОВЕСТЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ФИНАНСОВИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА
Доц. д-р Иван Андреев..... 465

НЕСТАНДАРТНО ПРИЛОЖЕНИЕ НА КЛАСИЧЕСКИ ТЕХНИКИ ЗА ДЕТЕРМИНИРАН ФАКТОРЕН АНАЛИЗ
Доц. д-р Красимир Кулчев, гл. ас. д-р Галя Кушева 473

АНАЛИЗ НА ДИНАМИКАТА И СТРУКТУРАТА НА ЕМИСИИТЕ НА ВРЕДНИ ВЕЩЕСТВА В АТМОСФЕРАТА В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Красимира Славева..... 479

РАЗХОДИТЕ ЗА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ ПО ФУНКЦИИ В БЪЛГАРИЯ – ДИНАМИКА, СТРУКТУРА И ЕВРОПЕЙСКИ СРАВНЕНИЯ
Доц. д-р Маргарита Шопова 489

ЦЕНТРАЛИЗИРАНОТО МИТНИЧЕСКО ОФОРМЯНЕ В ЕС – МИТ ИЛИ РЕАЛНОСТ
Доц. д-р Момчил Антов 499

СЧЕТОВОДНО ТРЕТИРАНЕ НА УСТОЙЧИВИТЕ ИНВЕСТИЦИИ В КОНТЕКСТА НА ТАКСОНОМИЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Доц. д-р Николина Грозева 507

ЗНАЧЕНИЕ НА НЕФИНАНСОВАТА (ЕКОЛОГИЧНА) ИНФОРМАЦИЯ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ФИНАНСОВА УСТОЙЧИВОСТ В АГРАРНИЯ СЕКТОР
Доц. д-р Павлина Димитрова 513

ДИГИТАЛНА КОХЕРЕНТНОСТ НА КОНТРОЛНАТА СИСТЕМА: ПЪТ КЪМ ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА ФРАГМЕНТАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пепа Стойкова, Мариета Спасова 521

ДИНАМИЧНА КЛАСИФИКАЦИЯ НА ОБЛАСТИТЕ В БЪЛГАРИЯ СПОРЕД ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ, ЗАПЛАЩАНИ ОТ НЗОК
Доц. д-р Пламен Петков 526

ПРОФЕСИОНАЛНАТА ПРЕЦЕНКА В СЧЕТОВОДСТВОТО И СВЪРЗАНИТЕ С НЕЯ РИСКОВЕ: ПРОЯВЛЕНИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ
Доц. д-р Радосвета Йорданова Кръстева-Христова 537

ПО ВЪПРОСА ЗА РЕНТАБИЛНОСТТА, ЛИКВИДНОСТТА И ОБРЪЩАЕМОСТТА НА ТЕКУЩИТЕ АКТИВИ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО /МЕТОДИКА И МЕТОДОЛОГИЯ ЗА АНАЛИЗ/
Доц. д-р Росица Иванова 549

ПАРАДОКСИТЕ НА СЧЕТОВОДСТВОТО И СЧЕТОВОДНИТЕ ПРИНЦИПИ
Доц. д-р Светлозар Стефанов 557

ИНТЕГРИРАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА В ОДИТА: МССУ 5000 И ТРАНСФОРМАЦИЯТА НА ОДИТОРСКАТА ПРОФЕСИЯ
Доц. д-р Силвия Костова 566

ИЗСЛЕДВАНЕ НА СТРУКТУРНАТА ДИНАМИКА НА ВЪГЛЕРОДНИТЕ ЕМИСИИ В АТМОСФЕРАТА
Доц. д-р Стела Касабова 574

СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНСКО СЧЕТОВОДСТВО И ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА БИЗНЕСА
Доц. д-р Галина Чиприянова, Цветелина Яламова, докторант 582

КОНТРОЛ И УПРАВЛЕНИЕ НА ФИНАНСОВОТО ЗДРАВЕ НА МАЛКИТЕ ОБЩИНИ В БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Гл. ас. д-р Дияна Иванова 591

БИБЛИОМЕТРИЧЕН АНАЛИЗ НА ДАНЪЧНИТЕ ФОРМАЛНОСТИ И АДМИНИСТРАТИВНАТА ТЕЖЕСТ
Гл. ас. д-р Желью Желев 599

ОСОБЕНОСТИ ПРИ ВЪЗЛАГАНЕТО НА ИНСПЕКЦИОННА ДЕЙНОСТ ОТ ОРГАНИТЕ НА ДФИ
Гл. ас. д-р Надежда Цветкова..... 606

ТРАНСФОРМАЦИЯ НА СЧЕТОВОДСТВОТО В КОНТЕКСТА НА РАЗВИТИЕТО НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ
Гл. ас. д-р Ралица Данчева 613

ЕКОЛОГИЧНО УПРАВЛЕНСКО СЧЕТОВОДСТВО – КАК ДА ГО ИЗПОЛЗВАМЕ
Гл. ас. д-р Росен Колев 621

КРЕДИТНИЯТ АНАЛИЗ КАТО САМОСТОЯТЕЛНА НАУЧНА И УЧЕБНА ДИСЦИПЛИНА: ПРЕДМЕТ, МЕТОД И ИНФОРМАЦИОННА ОСНОВА В КОНТЕКСТА НА SAF-T
Д-р Петър Петров..... 629

КОЕФИЦИЕНТ НА КРИЗИСНА ЛИКВИДНОСТ (CLR) И ИНДЕКС ЗА СТАБИЛНОСТ (PSI) КАТО РАННИ СИГНАЛИ В КРЕДИТНИЯ АНАЛИЗ: МЕТОДИЧЕСКА РАМКА И ЕМПИРИЧНА АПРОБАЦИЯ
Д-р Петър Петров..... 637

ОТЧИТАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА В ОРГАНИЗАЦИИТЕ ОТ ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ – НОРМАТИВНИ И ИНФОРМАЦИОННИ АСПЕКТИ
Докторант Веселина Тодорова..... 645

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ОСНОВНИТЕ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО, ИЗЧИСЛЕНИ ПОСРЕДСТВОМ ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СМЕТКИ ЗА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО И СИСТЕМАТА ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА СЧЕТОВОДНА ИНФОРМАЦИЯ
Докторант Гергана Павлова 657

НОРМАТИВНА РАМКА И АДМИНИСТРАТИВНИ ПРОЦЕДУРИ ПРИ ПРИЕМА НА ЧУЖДЕСТРАННИ СТУДЕНТИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Докторант Диана Маринкова..... 666

ДИНАМИКА И СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИНДЕКСА НА ЧОВЕШКОТО РАЗВИТИЕ: МЯСТОТО НА БЪЛГАРИЯ В ЕВРОПА
Докторант Диана Мутафова 672

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ, ПОДХОДИ И МЕТОДИ ПРИ ИЗВЪРШВАНЕТО НА СЪДЕБНО-СЧЕТОВОДНИ ЕКСПЕРТИЗИ
Докторант Димитър Иванов..... 680

СЧЕТОВОДСТВОТО В СЪВРЕМЕННАТА ИНФОРМАЦИОННА СРЕДА
Докторант Дияна Попова 689

ВНЕДРЯВАНЕ НА ОТЧЕТНОСТТА ЗА УСТОЙЧИВОСТТА В ПРЕДПРИЯТИЯТА – ОРГАНИЗАЦИОННИ И ПРАКТИЧЕСКИ АСПЕКТИ
Докторант Ивайло Кънев..... 698

ПРИЛОЖЕНИЕ НА МАШИННОТО ОБУЧЕНИЕ ЗА ПРОГНОЗИРАНЕ НА НЕОБХОДИМИТЕ КОЛИЧЕСТВА АНТИДИАБЕТНИ ЛЕКАРСТВА
Докторант Иван Митков 706

ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА СЧЕТОВОДНИЯ ПЕРСОНАЛ И КАЧЕСТВОТО НА ОТЧЕТНАТА ИНФОРМАЦИЯ
Докторант Иван Николов 714

ФОРМИРАНЕ И ПРЕДСТАВЯНЕ НА ФИНАНСОВИЯ РЕЗУЛТАТ (ТЕОРЕТИЧНИ ПОДХОДИ, МЕЖДУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ СЧЕТОВОДНИ РАЗБИРАНИЯ)
Докторант Ивелина Панайотова 721

МЕТОДИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА БЕДНОСТТА –СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА АБСОЛЮТНИЯ, ОТНОСИТЕЛНИЯ И СУБЕКТИВНИЯ ПОДХОД
Докторант Нуридин Нуридин 731

ОТЧЕТНИЯТ ПРОЦЕС В ПРЕДПРИЯТИЕТО – СЪЩНОСТ, СТРУКТУРА И ОСНОВНИ ЕТАПИ
Докторант Пламена Николова 743

ОТЧЕТНОСТТА ЗА УСТОЙЧИВОСТ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ИНТЕГРИРАНО УПРАВЛЕНИЕ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО
Докторант Рая Темнялова 754

ОСОБЕНОСТИ НА КОНТРОЛА ВЪРХУ ЕВРОПЕЙСКИТЕ СРЕДСТВА ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ДИРЕКТНИТЕ ПЛАЩАНИЯ
Докторант Снежана Ясенова Парушева-Ламбева 764

КРЕДИТНИЯТ РЕЙТИНГ КАТО ФАКТОР ЗА УСТАНОВЯВАНЕ НА КРЕДИТОСПОСОБНОСТТА
Докторант Стоянка Бозвелиева 773

СЧЕТОВОДНАТА ПРОФЕСИЯ В КОНТЕКСТА НА ЕТИЧНИТЕ НОРМИ, ЕТИЧНА ПРЕЦЕНКА И ПРОФЕСИОНАЛНО РЕШЕНИЕ
Докторант Таня Димитрова Станева 780

ОСОБЕНОСТИ НА ВЗЕМАНИЯТА КАТО ОТЧЕТНИ ОБЕКТИ В ПЪТНОСТРОИТЕЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докторант Цветелина Мишонова 789

СЪСТОЯНИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ ПЕНСИОННИ ФОНДОВЕ В БЪЛГАРИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ИМ ЗА ИЗПЛАЩАНЕ НА АДЕКВАТНИ ПЕНСИИ ЗА РАННО ПЕНСИОНИРАНЕ

Гл. ас. д-р Йордан Йорданов[1]

Резюме: *Настоящото изследване има за цел да представи развитието и текущото състояние на осигуряването в професионалните пенсионни фондове, посредством анализ на динамиката на ключови осигурителни показатели. Въз основа на получените резултати се формулират изводи, с акцент върху възможностите на професионалните пенсионни фондове да гарантират адекватни плащания за ранно пенсиониране, маркират се проблеми и се очертават потенциални насоки за промени към подобряване ефективността на осигурителната схема.*

Ключови думи: *пенсионна система, професионален пенсионен фонд, осигурителни показатели, срочна пенсия за ранно пенсиониране*.

JEL: G23.

SITUATION OF THE PROFESSIONAL PENSION FUNDS IN BULGARIA AND THEIR OPPORTUNITIES TO PAY ADEQUATE PENSIONS FOR EARLY RETIREMENT

Head Asist. Prof. Yordan Yordanov, PhD

Abstract: *The present study aims to present the development and current state of insurance in occupational pension funds through an analysis of the dynamics of key insurance indicators. Based on the analytical results obtained, conclusions are formulated aimed at identifying existing problems and outlining potential directions for changes aimed at improving insurance practice and efficiency.*

Key words*: pension system, occupational pension fund, insurance indicators, term pension for early retirement.*

JEL: G23.

1. Въведение

С развитието и утвърждаването на многоколонния пенсионноосигурителен модел в България, като структура функционираща и целяща

[1] e-mail: y.yordanov@uni-svishtov.bg, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

адаптивен подход насочен към смекчаване ефектите от демографските и социалноикономически предизвикателства по отношение на пенсионната система неминуемо нарастват и обществените очаквания към ролята и ефективността на работата на професионалните пенсионни фондове. Тези очаквания се засилват особено в контекста на трайните дефицити във фонд „Пенсии“, които поставят въпроси относно устойчивостта, автономността и адекватността на пенсионните плащания, както и относно гарантирането на социалната сигурност на пенсионерите. В този контекст се налага необходимостта от задълбочено проследяване и анализ на динамиката в развитието на професионалните пенсионни фондове, както и на основните показатели, характеризиращи тяхното функциониране и финансово състояние. Именно това обуславя актуалността на разглежданата проблематика и значимостта на настоящата работа.

Обект на доклада са професионалните пенсионни фондове, а негов предмет динамиката на основните осигурителни показатели, характеризиращи тяхното развитие и функциониране, с акцент на финансовите показатели, имащи отношение към формираните натрупвания, съответно към плащанията за осигурените лица. Основната цел на изследването е да се анализира развитието на осигуряването в професионалните пенсионни фондове, като същевременно бъдат формулирани изводи и очертани възможности за усъвършенстване на разглежданата осигурителна схема. Въз основа на получените резултати следва да бъде даден отговор на ключов въпрос относно степента, в която осигурителната схема изпълнява своята роля и вменените ангажименти, в рамките на многоколонния пенсионен модел, а именно да осигури адекватни пенсии за периода от ранното пенсиониране на лицата заети при условията на първа и втора категория труд до придобиването на правото им на пенсия за стаж и възраст по разпоредбите на Кодекса за социално осигуряване.

2. Анализ на осигурителни показатели, отчитащи развитието, състоянието и възможностите на професионалните пенсионни фондове

Средният месечен размер на постъпленията от осигурителни вноски за едно лице в професионалните пенсионни фондове (ППФ) нараства с 68% и от 106 лв. през 2020 г. достига 178 лв. през 2025 г. Средният размер на осигурителните вноски за 2020 г. представлява 9,9%, 7,6%, 17,3%, 22,7% и 29,2% съответно от средномесечния осигурителен доход, средномесечната работна заплата, средномесечната минимална работна заплата, средният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст и линията на бедност при 9,6%, 6,9%, 16,5%, 17,1% и 27,8% за 2025 г. (Таблица 1 и Таблица 2). Промяната в съотношенията за разглеждания период показват, че средният месечен размер на осигурителната вноска на лицата, осигуряващи се в ППФ нараства по-бавно спрямо избраните за съпоставка социалноикономически

показатели, отразяващи характеристиките и състоянието на пазара на труда и развитието на икономиката.

Таблица 1. Среден размер на натрупаните средства и средни месечни постъпления от осигурителни вноски за осигурените в ППФ, ДПФ и УПФ за периода 2020-2025 г.

Показател/година	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Среден размер на натрупаните средства в ППФ на лицата, за които през предходните 12 месеца е постъпила поне една осигурителна вноска (към края на годината) в лв.	7 288	7 894	7 672	8 695	9 876	11 153
Среден размер (среднопретеглен) на месечните постъпления от осигурителни вноски на едно осигурено лице в ППФ в лв.	106	133	123	145	163	178
Среден размер на натрупаните средства на едно осигурено лице в ДПФ в лв.	1 906	2 140	2 004	2 206	2 403	2 685
Среден размер (среднопретеглено) на месечните постъпления от осигурителни вноски на едно осигурено лице в ДПФ (към края на годината) в лв.	87	122	81	68	78	97
Среден размер на натрупаните средства в УПФ на лицата, за които през последните 12 месеца е постъпила поне една осигурителна вноска (към края на годината) в лв.	3 834	4 319	4 192	4 957	5 653	6 499
Среден размер (среднопретеглено) на месечните постъпления от осигурителни вноски на едно осигурено лице в УПФ (към края на годината) в лв.	65	71	83	87	97	108

Източник: (Резултати от дейността на допълнителното пенсионно осигуряване, 2024).

Нарастване на средния месечен размер на постъпленията с приблизително същия процент (66%) отчитаме и при размера на вноските за универсалните пенсионни фондове (УПФ), като той достига 108 лв. В абсолютна сума този размер е със 70 лв. по-малко от средния размер на месечните постъпления за ППФ и представлява 60% от него. Отчетеното нарастване при средния месечен размер на вноските в доброволните пенсионни фондове (ДПФ) е едва 11% и през 2025 г. в абсолютна сума достига 97 лв., което представлява 54% от средния размер на вноската за ППФ (Таблица 1 и Таблица 2). В тази връзка можем да отбележим, че темпът на нарастване на средния размер на месечните вноски за осигурените в ППФ е най-висок, както и стойността в абсолютен размер, спрямо УПФ и ДПФ. Като основна причина следва да се отбележи по-високите трудови възнаграждения на работниците, осигуряващи се в условията на категориен труд, а също така и по-високият процент на осигурителната вноска (7% за лицата втора категория и 12% за лицата първа категория труд) за тази осигурителна схема.

По отношение на средния размер на натрупаните средства по индивидуалната партида на осигурените лица в ППФ се отчита ръст от 53%, като сумата от 7 288 лв. през 2020 г. нараства на 11 153 лв. към края на 2025 г. Нарастването на натрупаните средства в УПФ е с 69%, като те достигат 6 499 лв. през 2025 г. Въпреки по-високия ръст на средните натрупвания на осигурено лице в УПФ същите не могат да достигнат размера на средните натрупвания в ППФ и представляват 58% от натрупания среден финансов ресурс на едно осигурено лице в професионалната схема. Средствата в ДПФ отчитат ръст от 40% за разглеждания период и достигат 2 685 лв. в края на периода, като представляват 24% от средния размер на натрупванията, падащи се на едно осигурено лице в ППФ (Таблица 1). За разглеждания период средните стойности на натрупаните средства по партидата на осигурено лице в ППФ бележат по-нисък ръст от ръста на средните натрупвания при УПФ, но към края на периода в абсолютна стойност са най-високи.

Средният размер на натрупаните средства на едно осигурено лице в ППФ за 2020 г. представлява 681%, 523%, 1 194%, 1 567%, 2000% съответно от средномесечния осигурителен доход, средномесечната работна заплата, средномесечната минимална работна заплата, средният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст и линията на бедност при 601%, 435%, 1 035%, 1 070%, 1 748% за 2025 г. (Таблица 1 и Таблица 2). Промяната в съотношенията на използваните показатели за разглеждания период индикират, че средният размер на натрупаните средства на едно осигурено лице в ППФ нараства по-бавно спрямо избраните за съпоставка основни макроикономически и социални показатели.

Таблица 2. Социалноикономически показатели за периода 2020-2025 г.

Показател/година	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Средномесечен осигурителен доход за страната в лв.	1 070	1 169	1 298	1 446	1 656	1 854
Средномесечна работна заплата за страната в лв.	1 391	1 561	1 770	2 040	2 323	2 561
Средномесечна минимална работна заплата за страната в лв.	610	650	695	780	933	1 077
Минимален средномесечен размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст в лв.	235	300	419	495	552	606
Среден размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст в лв.	465	567	710	830	937	1042
Линия на бедност за страната в лв.	363	369	413	504	526	638

Източник: (Статистически бюлетин "Пенсии", 2024), (Постановления на Министерски съвет за определяне на размера на Линията на бедност, 2026).

През 2025 г. средствата за еднократно или разсрочено изплащане по реда на чл. 172 от КСО (средства, които лицето при определени условия може да получи еднократно или разсрочено натрупаните средства по индивидуалната партида или да ги прехвърли в универсален пенсионен фонд или

във фонд за допълнително доброволно пенсионно осигуряване) (Кодекс за социално осигуряване, Загл. изм. - ДВ, бр. 67 от 2003 г., бр. 27 от 17.03.2026 г. в сила от 1.01.2027 г. , 2026) представляват 47,6% от общия разход на начислените и изплатени плащания, докато през 2020 г. този дял е бил едва 14,1%. На следващо място по значимост в дела на общите разходи на фонда са плащанията към наследници на осигурени лица, които заемат 43,8% през 2025 г., а в началото на периода са били с дял от 54,4%. Средствата за еднократно или разсрочено изплащане на осигурени лица от 2 462 хил. лв. или 30,8% от общите разходи на ППФ през 2020 г. намаляват на 1 309 хил. лв. през 2025 г. и представляват 8,2% от разхода. Най-ниски са разходите за изплащане на пенсии на пенсионери придобили плащане от ППФ, като за 2020 г. те са едва 51 хил., а за 2025 г. 63 хил. лв., което представлява съответно 0,64% и 0,39% от общите разходи на фонда. За целия период не са начислени и изплатени разходи за изплащане на наследници на пенсионери (Фигура 1).

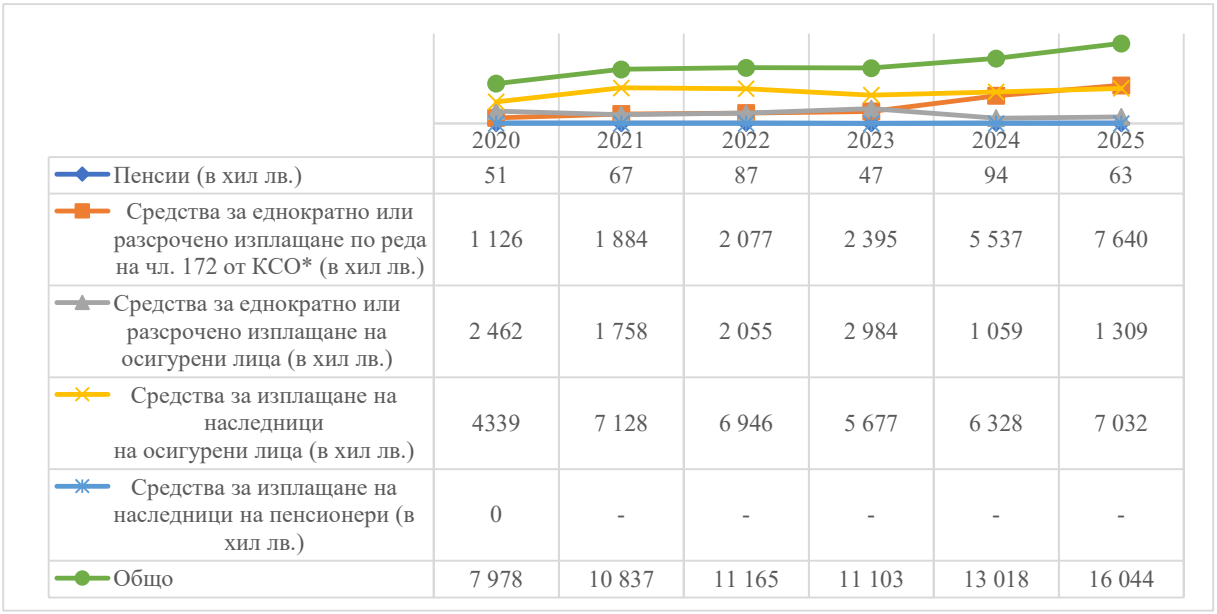

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Пенсии (в хил лв.)	51	67	87	47	94	63
Средства за еднократно или разсрочено изплащане по реда на чл. 172 от КСО* (в хил лв.)	1 126	1 884	2 077	2 395	5 537	7 640
Средства за еднократно или разсрочено изплащане на осигурени лица (в хил лв.)	2 462	1 758	2 055	2 984	1 059	1 309
Средства за изплащане на наследници на осигурени лица (в хил лв.)	4339	7 128	6 946	5 677	6 328	7 032
Средства за изплащане на наследници на пенсионери (в хил лв.)	0	-	-	-	-	-
Общо	7 978	10 837	11 165	11 103	13 018	16 044

Фигура. 1. Начислени и изплатени суми от ППФ за периода 2020-2025 г.
Източник: (Резултати от дейността на допълнителното пенсионно осигуряване, 2024).

Представения анализ на разходите на професионалните пенсионни фондове за разглеждания периода показва, че почти всички средства на фонда представляват плащания, които не са пряко свързани с основната цел и замисъл на осигуряването в ППФ, а именно да предостави срочна пенсия за периода от ранното пенсиониране до навършване на изискуемите условия за придобиване на редовна пенсия за осигурителен стаж и възраст по регламентите на Кодекса за социално осигуряване. Направеното заключение поставя фундаментални въпроси относно причините за състоянието, възмож-

ностите, ефективността, а от там и реалната необходимост от съществуването на такъв тип осигурителна схема при настоящата нормативна регламентация.

Брутните постъпления от осигурителни вноски на ППФ за 2020 г. са били 120 820 хил. лв., а през 2025 г. нарастват на 206 539 хил. лв., което представлява ръст от 70,9%. За разглеждания период нарастват и годишните брутни постъпления на УПФ и ДПФ съответно с 96,8% и 28,6%, а в абсолютно изражение ръстът е съответно с 1 475 700 хил. лв. и 32 280 хил. лв. (Таблица 3).

Нетните активи на ППФ към края на 2025 г. са 1 994 059 хил. лв., а през 2020 г. са били 1 284 149 хил. лв., което представлява ръст от 55,3%. През 2020 г. нетните активи на УПФ са се равнявали на 14 761 320 хил. лв., а в края на периода през 2025 г. са били 27 077 498 хил. лв., което представлява ръст от 83,4%. Най-малко активи са съсредоточени в ДПФ, където през 2020 г. те са били 1 230 514 хил. лв., а през 2025 г. нарастват на 1 689 590 хил. лв., което е ръст с 37,3%. Общият размер на натрупаните активи в трите фонда към края на 2025 г. е 30 761 147 хил. лв., като 6,5% се падат на активите в ППФ, 88,0% на активите в УПФ и 5,5% на средствата генерирани в ДПФ (Таблица 3).

Таблица 3. Брутни постъпления от осигурителни вноски и нетни активи в ППФ, УПФ и ДПФ за периода 2020-2025 г.

Показател/година	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Нетни активи на ППФ към края на год. в хил. лв.	1 284 149	1 412 916	1 361 577	1 561 987	1 758 278	1 994 059
Нетни активи на УПФ към края на год. в хил. лв.	14 761 320	16 743 313	16 548 063	19 933 819	23 191 534	27 077 498
Нетни активи на ДПФ към края на год. в хил. лв.	1 230 514	1 382 349	1 289 555	1 417 832	1 529 254	1 689 590
Брутни постъпления от осигурителни вноски в ППФ в хил. лв.	120 820	134 986	145 752	165 675	186 752	206 539
Брутни постъпления от осигурителни вноски в УПФ в хил. лв.	1 523 792	1 734 986	1 952 043	2 265 866	2 644 267	2 999 492
Брутни постъпления от осигурителни вноски в ДПФ в хил. лв.	115 039	170 932	134 240	109 095	124 372	147 319

Източник: (Резултати от дейността на допълнителното пенсионно осигуряване, 2024).

През 2024 г. към НАП са подадени 24 553 заявления за участие и промяна на участието в ППФ. От тях 1 221 заявления са за лица направили избор по чл. 4в от КСО, което им дава право да променят осигуряването си от ППФ във фонд „Пенсии“ при определени условия (Кодекс за социално осигуряване, Загл. изм. - ДВ, бр. 67 от 2003 г., бр. 27 от 17.03.2026 г. в сила от 1.01.2027 г. , 2026). В началото на периода през 2020 г. този брой заявления са 1 487 броя или с 266 броя повече, а през 2023 г. 1 488 броя. Най-малко заявления са подадени през 2022 г. 1 117 броя. Общия брой на подадените заявления за периода е 6 734 броя. Същите лица на основата на информиран избор са прехвърлили натрупаните лични средства към НОИ за да получат пожизнена пенсия за осигурителен стаж и възраст от държавното обществено осигуряване (Фигура 2).

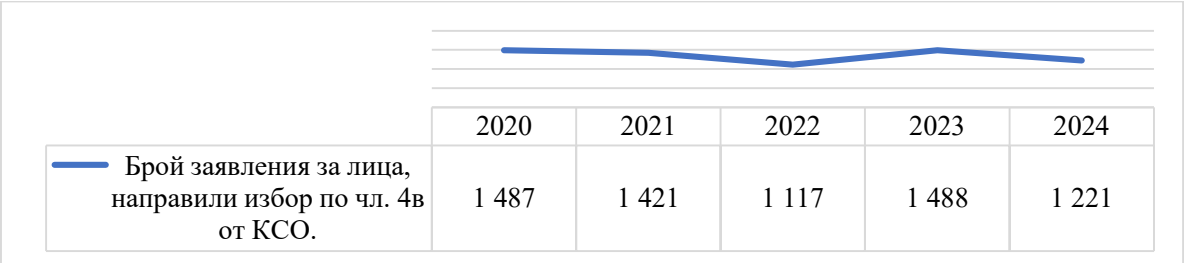

	2020	2021	2022	2023	2024
Брой заявления за лица, направили избор по чл. 4в от КСО.	1 487	1 421	1 117	1 488	1 221

Фигура. 2. Подадени Заявления по чл. 4в от КСО за периода 2020-2024 г.
Източник: (Годишен отчет за дейността на НАП, 2026).

Броят на пенсионерите със срочна пенсия за ранно пенсиониране от ППФ за 2025 г. е двама пенсионера, за 2022 г. и 2024 г. по 4 пенсионера и за 2020 г, 2021 г. и 2023 г. по 5 пенсионера. Пенсионерите в ДПФ за 2025 г. са 731, като 503 са с лична пенсия за старост. За разглеждания период нараства броя на пенсионерите с пенсия от УПФ. През 2021 г. те са били 270, като 8 от тях са били с пожизнена пенсия без допълнителни условия, 59 с пожизнена пенсия с период на гарантирано плащане и 203 с пожизнена пенсия, включваща разсрочено изплащане. През 2025 г. пенсиите от УПФ нарастват до 8 821, като запазват структурата си от началото на периода – 2% се падат на пожизнените плащания без допълнителни условия, 11% се падат на пожизнената пенсия с гарантиран период на изплащане и 87% се падат на пенсиите с разсрочено изплащане (Резултати от дейността на допълнителното пенсионно осигуряване, 2024). Най-висока е числеността на пенсионерите с пенсия за осигурителен стаж и възраст като за 2025 г. това са 1 428 656 пенсионери при 1 509 104 през 2020 г. (Статистически бюлетин "Пенсии", 2024). Представената информация е показателна за незначителния дял на пенсионерите в ППФ спрямо числеността на пенсионерите с пенсия за осигурителен стаж и възраст и тези в УПФ и ДПФ.

3. Заключение

На базата на установените тенденции и зависимости за изследвания период могат да бъдат формулирани основни насоки за бъдещото развитие и усъвършенстване на осигуряването в професионален пенсионен фонд. Проследените изменения в съотношенията между средния размер на месечните постъпления от осигурителни вноски, натрупаните средства на едно осигурено лице в ППФ и основните социалноикономически показатели дават основание да се очертаят ключови приоритети, които могат да послужат като отправна точка за повишаване на ефективността, устойчивостта и адекватността на осигуряването в ППФ, а оттам и адекватността на многоколонния пенсионен модел у нас. В тази връзка могат да бъдат формулирани следните основни направления:

– повишаване на осигурителния доход на заетите лица, упражняващи труд в условията на първа и втора категория, съобразно ръста на възприет социалноикономически показател или осреднена стойност на ръста на група показатели, като например средномесечния осигурителен доход, средна месечна работна заплата, минимална работна заплата, среден размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст, линия на бедност за страната и други;

– повишаване на размера на осигурителната вноска на основата на обективна промяна на икономическите и социални индикатори и среда за лицата работещи в първа и втора категория труд, което ще повиши размера на осигурителните вноски в абсолютна сума, а оттам и средния размер на месечните постъпления от вноски към ППФ;

– оптимизиране на таксите върху ежемесечно постъпващата осигурителна вноска, което би довело до реално по-високи приходи към осигурителните партиди на лицата, а оттам по-високи средни натрупвания съответно плащания при придобиване на правото, пряко кореспондиращи с основната идея и замисъл на професионалните фондове;

– оптимизиране на инвестиционните резултати от управление на активите на фонда, посредством мултифондов модел на управление на натрупаните средства, целящ структуриране на инвестиционни портфейли с различен риск и очаквана доходност.

Комплекс от очертаните мерки и други такива в направление доходи, вноски, инвестиции, ефективност на работа и управление на професионалните фондове би имал за резултат нарастване на натрупания ресурс в абсолютно изражение на ППФ. По-високият ресурс и средни натрупвания на лицата биха имали за резултат възможност ППФ да изплащат адекватни пенсии за ранно пенсиониране, какъвто ангажимент имат и реално да изпълняват своето предназначение в общата рамка на многоколонния пенсионен модел.

Използвани източници

Годишен отчет за дейността на НАП. (2026). Извлечено от Национална агенция приходи: https://nra.bg/wps/portal/nra/za-nap/osnovni-dokumenti/Godishni-otcheti-za-deynostta-na-NAP

Кодекс за социално осигуряване изм. и доп., бр. 25 от 29.03.2022 г., в сила от 8.07.2022 г. (2026). Извлечено от Национален осигурителен институт: https://www.nssi.bg/images/bg/legislation/Codes/KCO.pdf

Наредба за категоризиране на труда при пенсиониране. (2026). Извлечено от Национален осигурителен институт: https://nssi.bg/wp-content/uploads/NKTR.pdf

Постановления на Министерски съвет за определяне на размера на Линията на бедност. (2026). Извлечено от Министерство на труда и социалната политика: https://www.mlsp.government.bg/postanovleniya

Постигната доходност и равнище на инвестиционния риск при управлението на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване. (2025). Извлечено от Комисия за финансов надзор: https://www.fsc.bg/osiguritelna-deynost/statistika/2025-2/

Резултати от дейността на допълнителното пенсионно осигуряване. (2024). Извлечено от Комисия за финансов надзор: https://www.fsc.bg/osiguritelna-deynost/statistika/

Статистически бюлетин „Пенсии“. (2024). Извлечено от Национален осигурителен институт: https://www.nssi.bg/publikacii/statistika/pensii-statistika/

Статистически годишник „Пенсии“ - 2024. (2024). Извлечено от Национален осигурителен институт: https://www.nssi.bg/publikacii/statistika/pensii-statistika/